

Rukověť dopravního a přepravního práva v
jeho českém, mezinárodním a evropském
rozměru

Dopravní a přepravní právo (B-MPOS)
Mezinárodní dopravní právo (M-PVP)

Filip Křepelka

2. lekce

Orgány, mezinárodní organizace,
prameny práva

Povaha právní regulace

- Jak již bylo uvedené Podrobná právní regulace.
- Předpisy a mezinárodní smlouvy jako základní pramen.
- Zákony a podzákoné předpisy, resp. zásadní mezinárodní smlouvy.
- Desítky a stovky stran pramenů práva, včetně příloh, výčtů, tabulek, nákresů...
- Mnoho významných pravidel stanoví často „exekutivní legislativa“.
- Základem však je „parlamentní legislativa“.

Význam administrativní praxe a judikatury

- Žádné zásadní, přelomové precedenty v moderní době...
- Ani v kontinentálním právu, ani v angloamerickém, kde precedenty hrají roli...
- Judikatura a administrativní praxe samozřejmě také existuje.
- Nicméně má smysl se jí zabývat až po porozumění právního rámce.
- Takže v tomto základním kursu na ni nedojde, resp. nanejvýš v úzce zaměřených předmětových pracích, popř. navazujících diplomových pracích.

Expertní, nebo politická legislativa?

- Samozřejmě mnoho pravidel dopravního práva představuje odpověď na vývoj techniky a dopravní praxe, zakládá se na nich.
- Změny se odůvodňují poznatky.
- Nicméně politický rozměr dopravy, přepravy se.
- Není to jenom dopravní politika.
- Ale je to též přijímání zátěže vyplývající z dopravy či jejích rizik.
- Odborníci mají co vysvětlovat, nicméně posoudit leccos mohou též laici – politici, žurnalisté, ale též veřejnost.
- Příkladem je bezpochyby regulace nejvyšších přípustných rychlostí.
- Covid-19 ukázal, že pandemická reakce je politikem. Nejde jenom o účinnost jednotlivých omezení, ale také jejich prosaditelnost, přijetí, udržitelnost, náklady...

Technická a organizační normalizace

- Technické a organizační normy.
- Role výrobců a role států jako regulátorů.
- Role velkých dopravců, resp. správců sítí: zejména železnice...
- Mezinárodní koordinace norem kvůli snadnému obchodu
- ISO – mezinárodní organizace standardizátorů.
- Odkazování států a mezinárodních organizací na tyto normy při státní veřejnoprávní regulaci.
- Předpokládání vlastních: podnikových norem.
- Ale též vlastní normy nad rámec.

Limity vyplývající z rozsahu kursu

- Vypočítávání pravidel by bylo nesmyslné v tomto kursu, který není školením pro laiky i profesionály dopravy včetně řidičů, nýbrž výkladem práva pro studenty práv.
- Rozsáhlý se zde ukáže už jen přehled těchto předpisů, které svými názvy pochopitelně méně či více vhodně naznačují svůj záběr.
- Nadto je třeba varovat, že pravidla se mohou velmi rychle měnit.
- V jiných státech jsou sice často podobná, ale ne úplně stejná pravidla.
- Absence komentářů k mnoha jednotlivým zákonům, dalším státním předpisům.

Generální a konkrétní znalost

- Generální či akademická znalost.
- Tou je též ta, která je zaměřená na určitou otázku.
- Praktická potřeba: v tom, co se smí, a co se naopak nesmí, resp. smí za určitých vymezených podmínek.
- Svede se to lišit stát od státu.
- Komparatistika... Může být relevantní při tvorbě práva.
- Svede se to poměrně rychle a náhle proměňovat.

Expertíza v dopravním a přepravním právu

- Angažmá specialistů:
- Nikoli advokáti a soudci, nanejvýš jen specializovaní z nich.
- Spíše další právníci v povoláních, pro které právnické vzdělání nezbytné není, ale je obvyklé: podnikoví, instituční, úředníci.
- Profesionálové příslušné dopravy: řidiči, piloti, technici, posádky znají výšeč základních požadavků a pravidel zejména ohledně cesty, provozu, sebe sama jako profesionálů, dopravních prostředků, cestujících a nákladu.
- Experti zmiňovaných oborů významných pro dopravu.
- Těchto jednotlivých požadavků je celá řada a jejich osvojování a udržování si žádá značné úsilí vedle dovednosti – ovládnutí dopravních prostředků jako složitých strojů.

Jazyk právních a dalších pramenů

- České vnitrostátní právo je rozhodné v češtině, Česko je jednojazyčný stát.
- Mezinárodní smlouvy však mají všeliký jazykový režim. U vícestranných a mnohostranných mezinárodních smluv není čeština rozhodným jazykem, bývá však z pochopitelných důvodů (vnitrostátní použití či zohledňování) úřední překlad do češtiny. Při uplatňování by se
- Právo EU je sice rozhodné v češtině. České úřady při jeho výkonu určitě používají českou verzi. Vedle toho je však dalších 23 jazykových verzí, z nichž 2-3 jsou pracovní a výchozí při překladech je angličtina, ve které se vede většina jednání v EU.
- Žádoucí je dodržovat etablovanou terminologii.

Orgány a instituce – v Česku

- V Česku:
- Ministerstvo dopravy jako rezortní ministerstvo.
- Zvláštní úřady: podle jednotlivých zákonů?
- Krajské úřady se značnou agendou jako přenesené působnosti – široká správa dopravy.
- Úřady měst a obcí v přenesené působnosti (jednotlivé úrovně) – rutinní správa dopravy.
- Kraje, města a obce v samostatné působnosti: regionální a lokální doprava a spolurozhodování a spolupůsobení při vytváření a údržbě cesty a zázemí.
- Civilní, trestní, správní soudy – v Česku bez viditelnější specializace na dopravní či související agendu. Ta však může vyplývat z příslušnosti jednotlivých soudů a jednotlivých poskytovatelů.

Komparace: ostatní státy, jejich orgány a instituce

- Komparace: v jiných státech včetně evropských unijních to může být jinak. Platí to bez ohledu na míru internacionalizace a europeizace.
- Odrážet uspořádání státu: unitární-regionalizovaný-federace, podobu územní samosprávy.
- Odrážet počet obyvatel státu a jeho rozlohu, resp. podobu území.
- Celostátní, regionální, místní.
- Významná je pochopitelně socioekonomická úroveň a z ní vyplývající technické možnosti obyvatelstva a hospodářství...
- Řešení lokálních zájmů a představ, versus plynulost dopravy a předvídatelnost pro provozovatele....

Nestátní instituce a jejich mezinárodní propojení

- Oproti třeba zdravotnictví, školství chybí nějaká forma oficiální profesní samosprávy (komory lékařů apod.).
- Jednotlivé podniky a instituce.
- Jaké jsou v tuzemsku?
- Jednotliví profesionálové a experti: odborové organizace včetně zaměřených...
- Mezinárodní propojení těchto organizací
- Nestátní, soukromé: vyjadřují a hájí zájmy dopravců, popř. zákazníků.
- The International Air Transport Association (IATA) jako příklad v letectví.

Mezinárodní organizace

- Nutno rozlišovat státní a nestátní mezinárodní organizace.
- Státní: slouží spolupráci států v příslušné záležitosti. Jsou tzv. odvozenými subjekty mezinárodního práva. Uvedou se kvůli své kompetenci u jednotlivých druhů dopravy.
- Příklad International Civil Aviation Organisation (ICAO) a další ještě uvedené, které budou postupně uváděné u jednotlivých druhů dopravy.
- Příklad širší organizace, resp. její struktury: Evropská hospodářská komise UNECE...
- Vidíme, že pro některé druhy dopravy existují jak specializované státní a nestátní mezinárodní organizace, roli mohou však zaujmout širší mezinárodní organizace.

Evropská unie

- Celková integrace: všechny produkty a všechny faktory produkce (zboží, služby, osoby, kapitál, platby).
- Přeprava jako služba těšící se svobodě?
- Význam pro integraci je však širší, ba všeobecný.
- Bez možnosti přepravy či při její nevhodnosti by se přeprava ani doprava neuskutečnila.
- Vlastní dopravní politika EU: vytváření právních úprav pro vybrané druhy dopravy, vlastní komplexní
- Transevropské dopravní sítě: příspěvek EU na jejich budování, též v rámci regionální politiky, ze své podstaty je však omezený.
- GŘ Komise Doprava a specializované agentury.

Všechny právní řády

- Dopravní právo nacházíme ve všech právních řádech...
- Národní práva jednotlivých států – v našem případě právo české, popř. slovenské.
- Mezinárodní závazky upravující normativní i konkrétní formou určité záležitosti týkající se dopravy. Může být globální, regionální, bilaterální...
- Nadnárodní právo EU (právo RE jako podloží EU) se jeví v záležitostech dopravy a přepravy všech jednotlivých druhů jako nevýznamné – harmonizuje úpravu členských států, koordinuje jejich pro dopravu a přepravu příslušné úřady, popř. úpravu unifikuje, stejně však předpokládá provádění členskými státy. Svými nástroji se posouvá od mezinárodního ku vnitrostátnímu, ve výsledku pak vytváří nezvykle intenzivní integraci členských států, jejich národů a hospodářství.

Vnitrostátní právo: české – ústavní zákony a zákony

- Je nějak relevantní Ústava ČR a Listina ZPS jako národní katalog základních práv?
- Žádná zvláštní práva či roli vyloženě ohledně dopravy („základní právo na mobilitu“) či vyjádření snažení státu. To může být v cizině jinak. Ve federacích rovněž vyjasnění dělby kompetencí.
- Ovšem lze zasáhnout například kvůli majetkovým právům – nález omezující povinnosti majitelů přilehlých pozemků vůči dráze, respektive jejímu majiteli/správci.
- Zákony jako základ: budou postupně uváděné. Patrná je kvantitativní expanze. Tu vyvolává poptávka po zřetelné úpravě, až na některé záležitosti nelze spoléhat na nějaké soustavné vykládání soudy.

Podzákonné předpisy

- Podzákonné předpisy: též vládní nařízení, ale především ministerské vyhlášky, zde ministerstva dopravy.
- Připomenutí si zásad pro centrální exekutivní legislativu: nařízení obecně k provedení zákonů, vyhlášky na základě výslovného zákonného zmocnění.
- Jak vypadají tato zmocnění v dopravních zákonech? Jak jsou využívána?
- Připomeňme si, že lokální, že je jak v přenesené působnosti, tak samostatné působnosti...
- Jakou je samostatná působnost krajů, měst a obcí v oblasti dopravy? Překryv s kompetencemi k úpravě a uspořádávání regionálního a lokálního prostoru, ve kterém dopravní cesty hrají zásadní roli.

Opatření obecné povahy

- Opatření na přesně určeném místě – opatření obecné povahy.
- Po určitém vývoji dopravní značky v rámci veřejné silniční sítě.
- [Jak dosáhnout změny dopravního značení? | Frank Bold](#)
- Platí to pro všechno dopravní značení včetně soukromých prostor?
- Platí to pro dopravní značení rovněž v dalších druzích dopravy?

Rozhodnutí úřadů či soukromých ověřovatelů

- Zvažujeme jednotlivá druhy rozhodnutí.
- Vydávání osvědčení a povolení různých druhů: kvalifikace jednotlivců, licence poskytovatelů – vesměs korporací.
- Deklaratorní či konstitutivní?
- Časté rozhodování na základě splnění vymezených požadavků, pouze v některých záležitostech správy dopravy prostor pro uvážení.
- Rozhodnutí ukládající postihy za porušení standardů na základě kontrol – přestupkové právo.
- Soukromí ověřovatelé: typicky STK – státní technická kontrola.

Zahraniční právo pro srovnání

- Sice stejné technologie jednotlivých druhů dopravy.
- Ovšem jejich velmi rozdílné používání, rozdílný podíl na dopravě a přepravě předurčující veřejný zájem.
- Různý důraz na jednotlivé hodnoty: pohyblivost versus bezpečnost.
- Leckterá pravidla jsou tak srovnatelná, zároveň se v jednotlivostech svedou rozcházet.
- Jiná pravidla jsou zásadně odlišná.
- Rozmanitost je zvláště patrná ohledně dopravních politik, ty se ještě budou vysvětlovat.

Mezinárodní propojení, vzájemné uznávání, sladování

- Mezinárodní smlouvy – propojení, vzájemné uznávání.
- Mezinárodní smlouvy sblížující či ve skutečnosti sjednocující vnitrostátní právní úpravu či tuto nahrazující přímou úpravou.
- Dvoustranné, vícestranné a mnohostranné mezistátní smlouvy. První vytvářené jednáními států mezi sebou, druhé nyní zhusta na půdě mezinárodních organizací.
- Závaznost pro státy,
- Dualistická realita,
- Přesto uplatnění vůči jednotlivci na základě recepce: adaptace, inkorporace.

Nadnárodní právo EU v oblasti dopravy

- Připomenutí zásad nadnárodního práva: přímý účinek, přednost.
- SFEU: ustanovení o dopravní politice jako *lex specialis* k ustanovení o svobodě služeb, ustanovení o transevropských dopravních sítích.
- Ale též soutěžní právo – kartely a zneužití dominance, omezení státních podpor.
- Sekundární právo:
 - Směrnice (vývojově starší): přenos ve členských státech
 - Nařízení: přímý účinek, ovšem nutnost doprovodu.
 - Rozhodnutí – někdy předpokládá vnitrostátní právo.
- Význam v jednotlivých druzích dopravy: obecně tendence nahrazovat směrnice a rozhodnutími nařízením. V jednotlivých druzích dopravy je tato tendence však různě patrná, jak bude přinejmenším naznačeno...

Silniční doprava

- Několik zásadních zákonů pro jednotlivé aspekty silniční dopravy
- 111/1994 Sb., o silniční dopravě
- 13/1997 Sb., zákon o pozemních komunikacích
- 361/2000 Sb., zákon o provozu na pozemních komunikacích
- 56/2001 Sb., zákon o podmínkách provozu vozidel na silničních komunikacích.
- Nadnárodní právo Evropské unie. Mezinárodní smlouvy
- Příslušné: Ministerstvo dopravy řízené ministrem jako členem vlády – vůdčí a prováděcí instituce, resp. složka vlády jako instituce.
- Krajské úřady, městské a obecní úřady, soudy...

Silniční doprava II – mezinárodní

- Množství jednotlivých mezinárodních smluv:
- - evropský rozměr těchto mezinárodních smluv.
- Žádná globální mezinárodní organizace pro silniční dopravu.
- International Road Transport Union sdružuje národní asociace přepravců.
- Evropská hospodářská komise UNECE OSN
- Existují mnohostranné mezinárodní smlouvy, které harmonizují standardy vozidel a další standardy.
- Například režim TIR pro snazší celní odbavování.
- Pozoruhodná spolupráce je mezi soukromými institucemi, resp. institucemi aprobovanými státem – „Zelená karta“ jako systém.

Silniční doprava III – Evropská unie

- Pro silniční dopravu EU přijala celou řadu směrnic a nařízení.
- Základní a podrobné nařízení týkající se homologace vozidel.
- Státní technická kontrola.
- Daně z motorových vozidel.
- Příslušnost vozidel ke členským státům
- Řidičské průkazy jednotlivých kategorií a jejich samočinné uznávání.
- Koordinace v rámci „zelené karty“.
- Unifikace a koordinace podnikání v nákladní dopravě a dohledu nad ním.
- Ochrana pasažérů v mezistátní autobusové dopravě.
- A další a další.

Železniční doprava

Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách jako zákoník české železniční a další drážní (?) dopravy a prováděcí předpisy.

- Dvě částečně překrývající se Mezinárodní organizace:
- OTIF - *Organisation intergouvernementale pour les Transports Internationaux Ferroviaires*
- OSŽD - Организация Сотрудничества Железных Дорог
- UIC – **International Union of Railways** globální organizace železničních podniků
- Mezinárodní smlouvy: COTIF a přílohy (CIV, CIM a další).
- Evropská unie: Komise – GŘ doprava, Agentura EU pro železnice.
- Harmonizace (omezeně unifikace) standardů železniční dopravy – stále hlavně směrnice, méně nařízení. Demonopolizace a liberalizace nákladní a dílem též osobní železniční dopravy ve všech členských státech, které mají železnici.

Letecká doprava

- 49/1997 Sb., zákon o civilním letectví
- (civilní: co státní, tj. vojenské, resp. policejní?)
- Úřad pro civilní letectví.
- Řízení letového provozu.
- Letecká doprava je především mezinárodní. Proto rozsáhlé mezinárodní právo.
- Chicagská úmluva a další úmluvy uzavřené zpravidla v rámci ICAO.
- Mezinárodní organizace pro civilní letectví – ICAO
- Vzdušný prostor?
- Chicagská úmluva
- A další předcházející a následné mezinárodní úmluvy.
- Tyto smlouvy či jejich verze mají různé okruhy smluvních stran.
- EU – v rámci dopravní politiky, deregulace, Aviation Safety Agency: přehled pramenů...

Námořní doprava

- 61/2001 Sb., zákon o námořní plavbě.
- Důvod jeho existence ve vnitrozemském Česku? Možnost plavby pod českou vlajkou po mořích.
- Úmluva o mořském právu (1982).
- V pobřežních státech pochopitelně rozsáhlé mořské a námořní právo...
- Moře: svrchovanost států se snižovanými oprávněními jen ve vnitřních pobřežních vodách, zóně přilehlá, výlučné hospodářské pásmo.
- Další starší a novější úmluvy pro námořní dopravu.
- IMO: Mezinárodní námořní organizace
- Mezinárodní soud pro mořské právo řešící spory.
- EMSA – (EU) European Maritime Safety Agency.

Říční doprava

- 114/1995 Sb., zákon o vnitrozemské plavbě.
- Proč chybějí světové mezinárodní organizace?
- Jednotlivé říční a jezerní vodní cesty jsou od sebe oddělené, převážení dopravních prostředků je náročné a proto vzácné, ne-li vůbec nemožné.
- Řada systémů je ryze vnitrostátních – upravuje je pak příslušný stát. Určitě nejrozsáhlejší systém je v ČR...
- Pro jednotlivé veletoky a systémy překračující hranice států.
- V Americe Velká jezera, v Asii Mekong, v Evropě pak Rýn, Dunaj, Labe – jediný přímo pro Česko, naše povodí Dunaje obsahuje jen fragmenty vodních cest, pořádné propojení neexistuje.
- Nás tedy bude zajímat též právo příslušných evropských veletoků.
- Unijní právo říční, kanálové a jezerní dopravy představuje pokus.
- Nesledované plochy a toky, neevidovaná plavidla...

Zákony o jednotlivých silách a složkách státu

- Jednotlivé ozbrojené síly, resp. jejich příslušníci se pohybují se různou měrou ve všech dopravních sférách (cestách) a hrají zde svojí roli, mají vlastní dopravní prostředky, jsou řidiči a posádkami...
- Zákon č. 278/2008 Sb., o Policii České republiky.
- Zákon ... o místní policii...
- Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě ČR
- Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR.
- Zákon č. 374/2011 Sb., o Zdravotnické záchranné službě ČR.
- Zákon č. 15/1993 Sb., o Armádě ČR.

Stavební právo

- Stavební zákon č. 183/2006 Sb., začíná platit nový stavební zákon: 283/2021 Sb.
- Ovšem zvláštní pravidla v jednotlivých dopravních zákonech.
- Zvláštní režimy schvalování výstavby a vylepšování dopravní infrastruktury. Ochranná pásma jednotlivých dopravních cest kvůli bezpečnosti a plynulosti.
- Zápověď výstavby v koridorech předpokládaných pro dopravní stavby.
- Veřejný zájem. Možnosti a meze vyvlastnění pozemků a budov při výstavbě či rozšiřování dopravní infrastruktury...

Právo ochrany životního prostředí

- Posuzování vlivů staveb na životní prostředí. Tedy též posuzování jejich užívání.
- Vliv panevropského mezinárodního práva (Aarhuská úmluva) a nadnárodního práva EU.
- Podle předpisů v rámci „Evropského zeleného údělu“ se bude výrazně měnit leccos ve všech druzích dopravy.
-

Správa dopravy

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.
- Míra podpůrného uplatnění při uplatnění jednotlivých zákonů.
- Která agenda jsou rozhodnutí v plném rozsahu, která agenda jsou zjednodušená rozhodnutí, otázka osvědčení.
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupcích a řízeních o nich.
- Zákon o některých přestupcích: dopravní přestupky jako jedna z důležitých přestupkových agend.
- Je to agenda rutinní.
- Automatizované vyřizování agendy: např. pokuty za rychlost.

Občanské právo: Přepavní vztahy, škodní záležitosti, rozhodné právo.

- 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník:
- Smlouvy o přepravě osob a věcí, smlouvy zasilatelské a další.
- Souvislosti: kupní smlouva
- Náhrada škody a nemajetkové újmy: rutina zejména v případě autonehod, jednotlivé případy ovšem často větší škody v jiných druzích dopravy.
- Zákon o mezinárodním právu soukromém.
- Kolizní nařízení: Brusel I, Řím I, Řím II.
- Kolizní právo, resp. přímá úprava: CMR.

Pracovní právo

- Pracovní poměr či jiná činnost řidiče.
- Pracovní podmínky.
- Bezpečnost práce (z hlediska pracovníka).
- Omezení odpovědnosti v případě běžné nedbalosti.
- Zákoník práce...
- Uplatnění zákoníku práce a zvláštních předpisů pro jednotlivé druhy dopravy.
- Pracovník v dopravě, vysílání, služební cesta včetně daňových a dalších implikací.
- Svěřený dopravní prostředek často značné hodnoty.

Trestní právo

- 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Průřezově řada trestných činů v dopravě či vůči ní.
- Na dopravu zaměřené trestné činy: v tuzemsku neposkytnutí pomoci řidičem. V jiných státech mohou být řada dalších skutkových podstat.
- Obecné trestné činy: ublížení na zdraví, resp. usmrcení.
- Obecné ohrožení.
- Otázka uplatnění přísnějších skutkových podstat za vědomě nebezpečné chování řidiče: závody na silnicích....
- Otázka hodnocení nebezpečného jednání.
- Co všechno může být nebezpečné jednání vůči dopravě? Např. lasery v blízkosti letišť?
- Hodnocení důsledků ohrožení bezpečnosti, ba plynulosti dopravy za mimořádných poměrů, např. války.
- Míra internacionalizace a supranacionalizace trestního práva v oblasti dopravy a přepravy?

Legislativa neprobíraných příbuzných oborů, souvislost s dopravou

- Produktovody – odlišná legislativa pro vodovody a kanalizace, plynovody a další produktovody s ohledem na rozdílnou podobu sítě. Síťové stavby podobné jako u dopravní infrastruktury...
- Pošta – zvláštní legislativa, redukce poštovního monopolu, poštovní doprava a sběr/roznos pošty je sice patrný, netěší se však již (oproti minulosti) specifické ochraně.
- Telekomunikace, informatika a radiofonie – inovace usnadnily demonopolizaci a komercializaci, existuje regulace sledující řadu zájmů, globální koordinace. Snad kromě speciální ochrany radiofonie pro zajištění dopravy není přímá souvislost.
- Kosmické lety – pravidla pro odpovědnost, jinak v národní gesci, starty a přistání se nesmějí střetávat s leteckou dopravou. Satelity INMARSAT slouží námořní dopravě, totéž letecká?
- Doplnění Křepelka: zdravotnické právo: též rozsáhlá legislativa, regulace rychlé záchranné zdravotnické pomoci: organizace, privilegia, ale také běžná zdravotnická služba.

Závěr: jednotlivci, právnické osoby a instituce, stát, korporátní odpovědnost, přičitatelnost...

- Tak jako v mnoha dalších odvětvích hospodářství, též v dopravě a zejména jako poskytovatelé přepravy působí obchodní společnosti.
- Problémem může být rozlišení odpovědnosti individuální (řidič) od korporátní a institucionální, otázka přičitatelnosti jednání.
- Otázka
- „Piercing corporate veil“.
- Individuální sankce...
- Např. při provozu automobilů a dalších motorových vozidel je soukromoprávně za újmu odpovědný provozovatel, trestněprávně však řidič.